

ÚJ JEL MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETÜNK TÉRKÉPÉN

A 7 Nap 1973. február 16-i számában Kolozsi Tibor szóvá tette, milyen vétkes mulasztás hagyni, hogy diáklapok, üzemi újságok szinte nyom nélkül elkallódjának. Mindegy, hogy milyen a színvonaluk — írja —, mindenképpen kordokumentumok, olyasmiket rögzítenek, amik idővel történelmi adalékká válhatnak. Meg kellene őrizni ezeket a lapokat — javasolja, is okkal, hiszen aki Szabadka vagy bármely város sajtótörténetét megírja, sokszor tapasztalhatja, milyen gondot, hézagot okoz egy-egy újság vagy folyóirat hiánya. Különösen ha az a lap valami miatt később sokkal jelentősebbnek bizonyul, mint a maga idejében. Mert bizony még a legjobb szímatú kortárs sem tudhatja, hogy egy-egy diáklap fennkölt irományai közül melyik bizonyul egyszer irodalomtörténeti fontosságúnak.

Nem föltételezték ezt arról a lapról sem, amelyet Kolozsi is említ, s amely a hangzatos Előre címmel jelent meg. »... annak idején a szabadkai gimnáziumban titokban szerkesztettek egy kis lapot KOSZTOLÁNYI, CSÁTH, FENYVES és még néhányan, s aztán ugyanilyen titokban a törvényszék fogházának litografiáján sokszorosították ötven példányban.«

Nem csodálom, hogy a sajtótörténet kutatójának képzeletét foglalkoztatta ez a lap. Engem is régóta sarkallt a kíváncsiság, vajon milyen lehetett. Fenyves egyik cikkéből tudjuk, hogy Kosztolányi első versei jelentek meg benne, szerzői között ott volt Fenyves Ferenc, Szabó Batancs István, Munk Artúr, s igen fontos szerepet töltött be Csáth Géza is.

Mielőtt tovább méltatnám e lap föltételezhető jelentőségét, elárulom, hogy a szerencse nemrég nyomára vezetett, s meghozzá éppen az első, tehát a beköszöntőt is tartalmazó s bizonyára más szempontból is »reprezentatív« szám jutott birtokomba. Mielőtt ismertetném, érdemes még egyszer fölidézni, amit róla *Jubileum* és mégsem *jubileum* című emlékezésében Fenyves Ferenc írt:

»Nem tudom, honnan számítják a harminc évet. Valójában már régen túl vagyok a harmincéves jubileumon, ha számításba veszem, hogy tizennégy esztendősen már lapot szerkesztettem. Az újságírás emlékeit őrző múzeumokban ugyan nem lehet megtalálni az Előre című hetilapot, amelyet mint ötödik gimnazista redigáltam, pedig nevezetes lap volt. A szerkesztőségben olyan munkatársak dolgoztak, mint Kosztolányi Dezső, akinek ebben az újságban jelentek meg első versei, Munk Artúr, akinek néhány nagyszerű regénye bizonyítja, hogy jó szerkesztői meglátásom volt, mikor bevettem a laphoz, Szabó-Batancs István, aki itt indult novellistának, hogy később professzor legyen

és a szerencsétlen véget ért Csáth Géza, aki akkor még a Brenner József nevet használta s nemcsak novellákat írt ebbe az újságba, hanem ő írta le sokszorosításra alkalmas litográf tintával a lap valamenyinyi közleményét. Az újság a modern technika előrehaladott vívmányai igénybevételével nem hektográf masszán sokszorosított, hanem némi kis panama igénybevételével a törvényszéki fogházban őrzött rabok litográfán sokszorosították. A panama abban állott, hogy ezekre a rabokra büntetésül nem az igazságszolgáltatás magas fórumai rótták ki ezt a kötelezettséget, hogy az Előret sokszorítsák, hanem az akkori fogházfelügyelő fia, akít később kokaincsempészs miatt osuktak be. Akkor még irodalmat csempészett.

Mint hogy nem valószínű, hogy valaha is megírják ennek az újságnak a történetét, a teljesség kedvéért elmondom azt is, hogy mindössze három szám jelent meg ebből a kétségtelenül nagy jövőjű lapból. A harmadik szám után a vállalat anyagilag összeroppant. Nem mintha nem ment volna jól. A lap mind az ötven példánya elkelt, úgy-hogy hetenként két forint tiszta bevétellel számolhattunk, a papír és a litografálás pedig alig került egy forintba. Haszon volt tehát rajta. De valami egyéb is jött közbe.

Ha azt, ami történt, nem Kosztolányi Dezső követte volna el, azt mondanám, hogy hűtlen kezelés ölte meg csírájában ezt a virágzónak indult vállalatot. A nagy magyar költő életrajzadataihoz bocsátom a világirodalom rendelkezésére ezt az eddig még titokban tartott tény. Kosztolányi Dezső az Előre forgótökéjének felhasználása árán ismer-te meg a szerelmet, mert az egy forint ötven krajcárt kitevő tiszta va-gyont egy szöke démonnál feláldozta a szerelem oltárán. Mi többiek szintén nem károsodtunk, mert a megismerkedéstől a beteljesülésig terjedő folyamatot olyan élénken mesélte el előttünk, hogy szinte egyek voltunk az élvezetben. Viszont az öreg Wilhelm bácsihoz, a házi orvos-hoz, ő egyedül szaladt fel ijedtében, egyedül vette ki belőle az esküt, hogy senkinek el nem árulja azt, hogy gyógykezelésre szorul. Ha még azt is megírom, hogy a kedves, jó, öreg orvos nagyon nevetett, amikor a páciént megvizsgálta, megállapította, hogy egyszerű bohacsipés az, amiből a gyermeki képzelet vérbaj-elefántot csinált, akkor e néhány sorban benne van egy lapalapítás egész története.» (Mégegyszer el-mondom... Szabadka, 1938. 179—181.)

Most, hogy ezt a színesen megírt krónikát a lap első számával szembesíthetem, legelőször az tűnik föl, hogy felelős szerkesztőként a lapot nem Friedmann Ferenc, tehát nem Fenyves, hanem Ángyán Béla jegyzi. Igaz, hogy a többi szerző is álnéven szerepel, de az Ángyán Béla valóságos név, Kosztolányiné férjéről írt könyvéből tudjuk, hogy ő volt az a gyógyszerészgyakornok, aki Kosztolányit először egy nyilvá-nosházba elvitte. (Kosztolányi Dezső. Budapest, 1938. 99.) Kosztolányi-né szerint költőnk akkor tizenhat éves volt, Fenyves viszont azt írja, hogy tizennégy esztendőskorában szerkesztette az Előret. Mint ismeretes, Fenyves és Kosztolányi egyidősek voltak, mindketten 1885-ben születtek, s ha Fenyvesnek volna igaza, akkor a szerellemmel való meg-ismerkedés általa elmesélt érdekes történetének a tizennégy éves Kosztolányi lett volna a hőse, a beszámolót mély átéléssel hallgató

Csáthot és Munkot pedig tizenkettő, illetve tizenhárom évesnek kellene képzelnünk.

Mégse gondolja senki, hogy valami álszent berzenkedés miatt időzők ennél az ellentmondásnál. Inkább az Előrében megjelent írók tájolóása, értékelhetése miatt. Az előttem fekvő példányon — sajnos — nincs föltüntetve a megjelenés dátuma. Egyik cikke azonban Makai Emil haláláról és temetéséről számol be, még hozzá az esemény közelségét hangsúlyozó módon, a szemtanú pontosságával. Azt a lexikonokból is tudjuk, hogy Makai Emil 1901. augusztus 6-án halt meg. Az Előre róla szóló cikkében egyebek között ilyen filológiai érdekű mondat is olvasható: »Pénteken, augusztus 9-én érkezett Makóra a neves halott koporsója.« Az Előre első száma tehát 1901. augusztus 10-nél hamarabb nem jelenhetett meg. Akkor sem, ha szemtanúként, akkor sem, ha újságokból szerezte információit a szerző. A Hírek rovatban viszont az olvasható, hogy a beiratkozások augusztus 29-én kezdődnek.

Ilyenformán — a megjelenés dátumának hiánya ellenére is — megállapítható, hogy az Előre első száma 1901. augusztus 15-én jelent meg, mivel első oldalán ez áll: »Képes folyóirat. Megjelenik havonként kétszer, 1-én és 15-én.« Ekkor Kosztolányi — Fenyvessel együtt — már túl van a tizenhatodik évén, így ismerkedése a szerelemmel és Fenyves lapszerkesztői képessége is realisabb világításba kerül.

Ami a lap külsejét illeti, az megfelel annak, amit róla Fenyves írt. Valóban litográf módszerrel készült. Mérete 17×21 centiméter. A címlapján diák áll egyenruhában, kezében karddal és zászlóval, s a zászlón is ott a cím: Előre.

Egy lap programjáról és tartalmáról a legfontosabbat általában a beköszöntő árulja el. Az Előre programcikkére ez nem érvényes. Azt ugyan elmondja, hogy milyen műfajokkal akar kirukkolni, felsorolja munkatársainak a nevét, jelezve, hogy ki mit fog művelni, kéri olvasói szíves közreműködését, de a lap szelleméről — hogy szakszerűek legyünk — elég keveset mond. Azt ugyan hangsúlyozza, hogy nem néhány ábrándos ifjú időtöltését akarja szolgálni, de ugyanakkor mulattató olvasmányokat is ígér. Így csak az látszik bizonyosnak belőle, hogy nem néhány ifjúnak készül a lap, hanem az egész szabadkai ifjúság »lelke védője« akar lenni. A »lelkes magyar ifjak« orgánuma. Ezt különösen gyakran hangoztatja. Terjedelméhez képest olyan sokszor, hogy egykorú dolgozatainak, naplóinak ismeretében Kosztolányinál jóval ügyetlenebb szerzőre kell gyanakodnunk. A cikk egy mondata után zárójelben szerepel is a szignó: »szerk.« Továbbá az e számban közölt elbeszélés is olyan gördülékeny, a Makai Emil haláláról írt beszámoló is olyan szabatos, hogy a főmunkatársak egyikéről sem föltételezhető a szerzőség. Lehetséges tehát, hogy a felelős szerkesztőként föltüntetett Ángyán Béla írta, aki lehetett jártasabb a nyilvánosházakban, sőt a gyógyszerészszakmában is, de iráskészsége éretlenebb, mint az ifjabb munkatársaké. Idült újságolvasóra vallanak a beköszöntő ilyen fennkölt sablonjai is: »Kívánjuk, hogy minden szépért, nemesért lelkesülő ifjú olvassa és vésse keblébe annak tartalmát...« De a hitelesség miatt íme a teljes szöveg:

BEKÖSZÖNTŐ

Egy szerény lapot, néhány igénytelen sort adunk első számunkkal kedves olvasóink kezébe. Lelkes örömmel nyújtjuk ezt a kis újságot, mely hivatva lesz pótolni azokat a szép kiállítású, de drága lapokat, melyek e széles Magyarországon megjelennek. Kívánjuk, hogy minden szépért, nemesért lelkesülő ifjú olvassa és vesse keblébe annak tartalmát. Nemes önbizalommal lépünk olvasóink elé, kik, hisszük, velünk együtt nem annyira a külsőre tekintenek, mint a tartalomra. Állandó rovatainkkal (Irodalom, Hírek stb.) be fogjuk bizonyítani, hogy ez a lap nem néhány ábrándos ifjúnak időtöltése, hanem a szabadkai ifjúság lelke védője, mulattatója.

Munkatársaink sorában ott találják olvasóink úgy a szabadkai, mint a vidéki ifjúság legtehetségesebbjeit. Főmunkatársunk (és házi poétánk. — szerk.) Csongor, továbbá munkatársaink, Brrr., Halmos József, Jámbor Miksa, Ludasi János, Szinéri Dezső és Újházi Károly cikkeiben meg fogják találni olvasóink mindazt, amivel jól mulathatnak. Képeink, melyeket két külön rajzolónk rajzol, emelik lapunk értékét. Azonkívül közlünk művészi önálló mellékleteket is. Itt megjegyezzük, hogy rajzokat és cikkeket mindenkitől szívesen veszünk (a papírkosár átkos intézménye még nincs behozva nálunk — szerk.); ha jók, szívesen közöljük.

Még egyszer kérjük olvasóinkat, a szabadkai ifjúságot, hogy annak tekintse lapunkat, ami valóban: lelkes magyar ifjak által lelkes magyar ifiak számára, szóragoztatására szerkesztett időszakos folyóiratnak. Ez a mi programunk, melynek beváltását lelkes örömmel ígérjük, s reméljük, hogy lelkesedésünk nem fog megtörni olvasóink közönyén.

Az Előre szerkesztősége

A programcikk után, az Irodalom rovat élén mindjárt a főmunkatársnak és házipoétának titulált Csongor, vagyis Kosztolányi verse következik. Címe: *R. Gy. sírján*. Hogy valóban ő írta, Fenyves emlékezete nélkül is biztosra vehetnénk, annyira jellemző rá. A halálról szól; a sajátjáról, amelyet egészen közelinek érez. Előbb az életről, annak természetéről tündök, mélabúsan, s ilyen fölédcsített képekkel és hibátlanul megvalósított mérték szerint:

*Zizegő fűszálak, bársonyos violák,
Boruljatok egybe.
Legyen álma áldott, kit e virágszőnyeg
Szeretettel fed be.*

*Frissen nyesett hantok, virágos sírhalom,
Milyen fájó érzet!
Lábánál a sírnek egy kis fejfa, rajta:
Élt tizenhét évet!*

Csokonaitól tanult kellem, Reviczky érzelmessége, sanzonszerűen markáns rímelés! Aki ezt írta, annak már »mestersége« a versírás. S ez nem is csoda, hiszen alig néhány hónap választja el az önképzőköri vitáktól, ahol magasan a mezőny fölé nő. Igaz, a harmadik szakaszban ilyen ügyetlenül felel meg a mérték kívánta rímkényszernek:

*Mint a fény, mint az árny, mulandó az élet,
Bomlékony, avatag.
Ma lángoló tűzvész rohan ereinkbe,
Holnap: a hant alatt.*

E sutaságnak azonban nem szabad nagy jelentőséget tulajdonítanunk, mert nem teszi kétségessé, hogy született tehetség a szerző, s hogy az, ezt nem annyira a vers gördülékenysége, inkább a fölépítése bizonyítja. Az a szervesség, ahogy a sír konkrét látványából az életen való tűnődés folyamatát kibontja, s ahogy ezt a tűnődést végül önmaga sorsára vonatkoztatja:

*Istenem, ki tudja, hogyha egykoron majd
Sírhalomra léptek,
Keresztemre nézve nem zokogjátok-e:
Élt tizenhét évet?!*

A vers után a lap prózai közleménye következik. Halmos József aláírással *A vadkacsa* című elbeszélés. Sajnos a prózaírók már akkor is bajban voltak a keretekkel, így *A vadkacsának* is csak első része olvasható ebben a számban, azzal a záradékkal, hogy »folyt. köv.« Amennyit azonban így is megállapíthatunk, hogy a történet, ha a századforduló anekdotikus-népies elbeszéléseinek modorában íródott is, s ha az igeidő használatában következtelen is, nem válik szerzője szégyenére. Elsősorban azért nem, mert az előadás feszelen természetesége még ma is elevenen hat, érződik, hogy aki írta, »írói« kapcsolatot tartott tárgyával. Erre vallanak a sajátos helyi színek is. A hozzá mellékelte rajz — kacsa úszik egy tóban —, a szerző keresztnéve — József — Csáth Géza szerzőségére enged következtetni, s ha ezt hitelesebben igazolhatnánk, Csáth írói pályájának kezdetét jelölhetnénk vele:

A VADKACSA

A nap lement már, s a faluban alig néhány ház előtt van még egy-egy beszélgető társaság. A falu vége pedig, a csendes Bara-part meg éppen zajtalan. Csak a kőhid fejénél ül csendesen egy pipázó alak, ki fejét kissé lehajtva várakozni látszik valakire. A sok szűnyog nem hagyta nyugton. Alig győzte őket füsttel, hogy valahogy meg ne egyék. Ez a pipázó alak nem más, mint Nikola bácsi, becsületes szerb ember, de mert Magyarországon született, jó magyarnak tartja magát: tagja a Magyar Olvasókörnek; jó barátja az öspöröskáplánnak, jegyzőnek, tanítónak, doktornak, kántornak. Nem csoda, hogy jól ment üzlete. Szokatlan dolog, hogy most itt ül Nikola bácsi. Még azt hinné valaki, hogy valami rosszban töri a fejét. Pedig dehogyt!

Nagy sora van annak, hogy most ő előbb zárta be a boltot, mint rendszeren, s azután ide ült ki a hídra pipázni.

A kántor ez évben ma ment először egy kis társasággal kacsázni. Nikola bácsi is meg volt híva, de nem mehetett velük. Kimentette magát azzal, hogy a duplája most éppen javításban van Zomborban, hanem a vadászvacsorán már ott akart lenni, sőt már bort is vitétet a kántor lakására, hol a vacsora lesz.

Végre csaholás jelzi, hogy közelednek. A kántor kutyája szalad előre és Nikola bácsi lábai elé szaladt. Nikola bácsi pedig a régi ismerősének hátát veregette hatalmas tenyerével. A társaság ezalatt a hídhoz ért: a jegyző, a kántor, az állatorvos, a tanító és segédtanító. Két parasztgyerek alig bírta a zsákmányt cipelni.

— No hát mi újság a faluba? — szólítja meg a jegyző Nikola bácsit.

— Semmi... hanem ugyancsak sokat lóttek és éppen ilyenkor kell az én puskámnak elromlani?

— Nem baj, Nikola bácsi, majd egy délután megint elmegyünk, akkorára majd csak kész lesz az a beteg puska.

Azután megindult a Nikola bácsival szaporodott társaság a kántor háza felé. Nemsokára ott gőzölgött az asztalon a jó kacsapaprikás, amelyre ugyancsak csúszott a jó fehér bor. A bor feloldotta a vadászok nyelvét, s a kántor, minthogy szerinte egy társas vacsora tréfa nélkül hamar véget ér, biztatni kezdte Nikola bácsit, hogy beszélje el vadászkalandjait. Azonban Nikola bácsi most sehogy sem volt hajlandó a beszélgetésre, mert volt ott egynéhány úr, ki az egész környékben jó vadász hírében állott. Ezek észrevennék, hogy mikor mond nagyokat. Ellenben a többieknek sok beszélőnivalója volt; az egyik nyúlról, a másik őzről, a harmadik medvééről beszélt. Nikola bácsi egyre azt hajtotta, hogy milyen nagyon sajnálja, hogy nem vehetett részt a mai vadászon, de ő nem tehet róla, hogy a puskaműves nem javította ki a dupláját.

A jegyző úr közelebb húzta székét Nikola bácsihoz és tréfálgatni kezdett vele, hogy tudna-e ő kacsát lőni, ha vadászni szeretett volna.

Már ő hogyne tudna kacsát... hisz látta ő már, a kacsá oly szép lassan úszik a Bara vizén. Azt ne tudná lelőni? Lőtt ő már eleven nyulat is. (Már megbánta, hogy kimondta, mert dehogy lőtt ő nyulat, nem is volt még kétcsövű a kezében.)

— Az mind szép, hogy nyulat lőtt, de én szeretnék abból a kacsából enni, amit Nikola bácsi lőtt.

— Azután, Nikola, ne az én kacsáimból lőj egyet!

— Az én udvaromban is van nyolc kácsa. Abból se hiányozzék egy se!

— Csend! Silentium! Békeesség! — kiabált telt torokkal a tanító, s nagy nehezen le is csendesítette őket. Hanem Nikola bácsi nem akarta annyiban hagyni a dolgot: majd megmutatja ő, hogy azért is lő vadkacsát. A bor nem volt elég, újra hozattak. Nikola bácsi nem tudta megmondani, hogy került éjjel haza.

Ezután az elbeszélés után következik a már említett lírai krónika Makai Emil életéről és haláláról. Szerzőként Szinéri Dezső jegyzi, s megfajtsra vár, ki rejlik e név mögött. Több jel Kosztolányira utal. Mindenekelőtt a meghatott tónus töretlensége, ahogy az életrajzi mozzanatokat a viszontagságok miatti panasszal és a részvétellel összehangolni sikerült. Kosztolányira vall a finom és hibátlan fogalmazás, az álnévben a keresztnév, s főként az a harcra demonstráció, mellyel 1905-ben ismert cikkében Kosztolányi Makai védelmére kelt. (*Írók, festők, tudósok*. Budapest, 1958. I. 5—9.) A két cikkben azonban semmi konkrét szövegegyezés sem észlelhető. Föltűnő a szerző avatottsága Makai életrajzában. A költő zsidó származásának adatait különösen kiemeli a cikk, viszont Kosztolányi nem tulajdonított ilyen jelentőséget a származásnak. Végül más szerző, talán Fenyves mellett szól az a tény is, hogy Csongor, vagyis Kosztolányi még közöl egy verset a lapban, s éppen a Makairól szóló írás után, s föltehető, hogy mellette más is szóhoz akart jutni. A kérdést tehát egyelőre nyitva kell hagynunk, de a nekrológot érdemes közölnünk:

MAKAI EMIL
1871—1901

Kiszzenvedett egy ábrándos poétalélek . . .

Meghalt az újabb magyar líra egyik leghivatottabb képviselője: Makai Emil. Poétasorsa, poétavégzete volt. Korán ifjan hagyta itt ezt a rögös földet és lelke felszállt oda, hol mindig kalandozott, — a fellegek honába. Makai Emil született Makón 1871-ben. Atyja, Fischer E. M. főrabbi, fiát már zsenge korától kezdve vallásosan nevelte. Az első csapás a kis Emilt 1873-ban érte: az alig kétesztendő gyermek elveszté szelíd édesanyját, s ettől kezdve a gyöngéd anyai nevelést nélkülöznie kellett, nem volt ki szenvedéseiben megvigasztalja, nem volt ki kétkedéseiben buzdítsa, nem volt ki később sikereinek örült volna.

Elemi iskoláit és a gimnázium négy alsó osztályát Makón végezte, tanulmányai folytatása végett 1880-ban elhagyta Makót és a fővárosba utazott. Az érettségi letétele után atyja kívánságára az országos rabbiképző intézetbe lépett. Bár nem akart rabbi lenni, itt is, mint minden iskolában, első volt társai között, szabad idejében verseket fordított. Itt fordította le a Zsidó költőket, első nagyobb művét, mely úgy az írók, mint az olvasók szemében egyszerre kimagasló emberré tette. Ezen művének sikere után kilépett a szemináriumból és a Pesti Napló meg A Hét belmunkatársa lett, azonban nem akarta tehetségét napilapokban szétforgácsolni, azért kilépett a Pesti Napló munkatársainak sorából és más lapoknak dolgozott és színműveket fordított. 1898-ban a Kisfaludy Társaság tagjává választotta. 1901-ben végre nyugodalmas álláshoz jutott: a Nemzeti Színház drámabíráló bizottságának jegyzője lett. E nyugodalmas új állásában egészen a költészetnek élhetett volna, de megirigyelte tőle a halál ezt a kis boldogságot és elrabolta tőlünk. Makai Emil ritkán volt boldog, mint gyermek anyja halála, mint ifjú apjáié, sikertelen újságírói pályája, s most legutóbb boldogtalan szerelme keserítették. Szeretett ugyanis egy keresztény színésznőt, Ámon Margitot, de ez nem akart hozzá menni.

Tetemeit visszavitték Makóra, hogy édesanyja mellett aludja örök álmát.

Pénteken, aug. 9-én délután érkezett Makóra a neves halott koporsója. Az ÁCSKV egy külön kocsija hozta a fekete koporsót és a rengeteg sok koszorút. A vasútnál a makói izraelita hitközség előljárósága vette át a halottat, gyászokcsira helyezte. A koporsóra csak egyetlen koszorút helyeztek, melynek szalagjára csak ennyi volt írva: Margit. A hervadt tearózsákból álló koszorú a nagyszámú jelenvoltak eszébe juttatta az elhunyt boldogtalan szerelmét s nem egyszer volt hallható a tömegben elfojtott zokogás.

Lassan vontatva vitte köröszűl a városon a koporsót a halottas szekér, s a Lonovics sugárútról letérve nagy kanyarulattal a zsidó templom felé tartott, hogy átvigyék azon az udvaron, hol a költő gyermekéveit élte, honnan elindult, hogy lantja ereje által hírt s nevet szerezzen magának. A temetőben a sírnál Kecskeméti Armin makói főrabbi, az elhunyt kollégája tartott gyászbeszédet, utána Krúdy Gyula és Heltai Jenő búcsúztatták el a halottat, majd Fodor Oszkár, a Nemzeti Színház tisztviselője beszélt, miközben a koporsót a sírba helyezték. A koporsóra hányt rögek tompa dübörgéssel mondtak istenhozzádot a költőnek.

Az előbb említett Csongor-vers címe: *Két dal egy szép lányhoz*. Színvonala nem éri el az R. Gy. *sírlján* színvonalát, helyenként erőltetett, de a szenvedélyesen átüt valami a konkrét élményből is, s a zárósortok igen ügyesen formálnak csattanót egy sablonból:

KÉT DAL EGY SZÉP LÁNYHOZ

I.

Boldog, aki lányát
Hév szívvel szereti,
S boldog óra jöttén
Szalonruhát öltvén
Ezt bevallja neki.

Én csak hervadozok,
Sápadozok utánad,
S leélve az éltet,
Nem sejtéd, hogy érted
Vitt sírba a bánat...

II.

Komor, szótlan ember
Voltam egykor, lelkem!
Könyvolvasni jártam
Szerdát alig várva,
Egy elnyútt könyvtárba,
Jó időben, sárban.

*Más sor jár most nékem:
Lázban égve tépem
Az akáclevelet,
S kérdem tőle halkán
Boldog ámulatban:
Szeret-e, nem szeret?*

Végül néhány iskolai vonatkozású hírrel zárja közlendőit az Előre első száma, amelynek birtokomba került példánya — sajnos — nem teljes, mert 12. oldalán félbeszakad az új tanárok kinevezéséről szóló mondat. Ebből arra következtethetünk, hogy a lap legalább 14, de az is lehet, hogy 16 oldalas volt. Nem valószínű azonban, hogy a hiányzó oldalakon érdemleges írásokat közölt volna, mivel a Hírek rovat után rendszerint nem következnek — még egy diáklapban sem — szépirodalmi munkák.

Az olvasóban mindezek után bizonyára fölmerül a kérdés, mit is nyertünk hát e fölfedezés révén. Nem könnyű röviden megmondani, hiszen nincs ebben a lapban különösebb szenzáció: sem politikai melegség, sem más, ami az iskola vezetőit ingerelhette volna. A filológus számára azonban ezek az ártatlan, zsenge írások is értékesek. Ha a lap egészéről nem is adhat teljes képet ez az egy szám, jellegét elég jól érzékelteti, fogódzót ad az önképzőkör előtti időszak tanulmányozásához, két ismeretlen verssel és valószínűleg egy írással gazdagítja a Kosztolányi-opust, az is lehet, hogy egy novellatörredékkel a Csáth-életművet, s megszüntet, ha nem is hézagatlanul, egy nyugtalanító fehér foltot művelődéstörténetünk sok folttal szabdaltságtérképén.

